

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВАЖАЛЬНИХ ПРОГРАМ УКРАЇНСЬКОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Юлія Щербина

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Мельникова, 36/1, 04119, м. Київ, Україна,
e-mail: pr.by.yulia@gmail.com*

Розглянуто сучасні українські телевізійні програми розважального жанру, розкрито особливості функціонування різних типів жанру розважальних програм українського телепростору.

Ключові слова: телевізійна програма, розважальний жанр, українське телебачення, типи розважальних програм, класифікація.

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що розважальне телебачення сьогодні заповнило ефір та інтерес глядацької аудиторії до розважальних програм постійно зростає, вони мають стабільно високі рейтинги. Їх назви говорять про те, що проекти актуальні й відповідають суспільним потребам населення. Щоб не втратити глядача, програмне наповнення телеканалів постійно вдосконалюється. Громадсько-політичні, інформаційні програми вводять у свій зміст елементи розважальності. У журналістиці такий прийом має назву “інфортейнмен”. Розважальні програми принесли зміни у ефірне насичення каналів, вплинули на щільність сітки мовлення, урізноманітнили різновікову глядацьку аудиторію за інтересами та уподобаннями. Сьогодні є молодіжні, жіночі, дитячі, чоловічі, зріловікові українські розважальні телевізійні програми.

Джерельною базою дослідження обрано провідний український (рейтинговий) телевізійний канал “Студія 1+1”.

Мета нашого дослідження зумовлена необхідністю вивчення особливостей розважальних вітчизняних телевізійних програм, виокремлення чинників, що зумовлюють ефективність їх функціонування на українському телевізійному просторі та здійснити класифікацію телевізійних різнотипових програм розважального жанру.

Відповідно до мети статті ми поставили такі *завдання*:

- вивчити стан розроблення досліджуваної проблеми в науці – передусім у теорії соціальної комунікації, теорії журналістики, а також у психології, етиці та інших дотичних галузях;
- виокремити ознаки розважальності телевізійних програм;
- з’ясувати значення дефініції “жанр”;
- здійснити класифікацію розважальних телевізійних програм;
- визначити чинники успішного функціонування українських розважальних телепрограм.

Мета і завдання дослідження зумовлюють комплексний підхід до обрання *методів дослідження*. Головними з них є:

- 1) діалектичний метод як загальний метод наукового пізнання;
- 2) загальнонауковий метод (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, наукова індукція, дедукція, класифікація);
- 3) методи теоретичного дослідження (формалізація, аксіоматичний метод, статистичні методи, гіпотетико-дедуктивний метод);
- 4) методи емпіричного аналізу (спостереження, опис);
- 5) галузеві методи соціальних комунікацій (контент-аналіз та інтент-аналіз текстів телевізійних ведучих).

Об'єкт дослідження – розважальні програми на українському телебаченні за 2012–2013 роки.

Предметом дослідження є особливості розважальних програм та їх класифікація.

Огляд *літературних джерел* показав, що дослідженням розважальних програм як окремого жанру телевізійної та радіожурналістики займалися вчені як українські, так і зарубіжні: С. Акінфієв, Н. Вакурова, В. Гоян, В. Здоровега, В. Лизанчук, А. Новікова, Р. Удовиченко, С. Уразова, Н. Федотова, Т. Шальман та ін. Розглядаючи жанрову природу розважальності телепрограм, журналістикознавці стверджують, що вона багатоаспектна. Слово “жанр” запозичене в українську мову з французької, де вживається у двох значеннях: “рід” і “вид”. Це створило певну плутанину в жанрологічній термінологічній системі, де утворилося відразу кілька понятійних рядів для позначення одних і тих самих явищ. Професор В. Й. Здоровега слушно зазначає, що слово “жанр” не однозначне. Поширене у східнослов'янських мовах, воно не вживається, скажімо, у польській. Під словом “вид” (gatunek) у поляків прийнято розуміти і рід і вид літературного твору [5]. Досліджуючи дефініцію “жанр” у теорії журналістики і масових комунікацій, ми зустріли різні тлумачення, а саме, “жанр – це сукупність прийомів; стиль, манер” [3, с. 364]. Жанр це зміст, що “відшукав” найбільш зручну форму для свого втілення. Жанр – це змістовно-формальна єдність [4; 5]. В. Лизанчук, досліджуючи жанри радіожурналістики, дійшов до висновку, що жанр – це форма пізнання і відображення [6, с. 4]. Професор В. Карпенко зазначає у своїх працях, що поділ журналістських матеріалів на жанри є умовним, теоретичного характеру [7].

На думку деяких із журналістикознавців, в основі розважальності закладено гру [1; 9]. Ми розглядаємо розвагу як тотожну грі. А це означає, що розважальні телевізійні програми мають бути видовищними, шоу. Гра як будь-яке змагання, дія, обмежена певними умовами (правилами) і спрямована на досягнення певної мети (виграш, приз, перемога тощо). Пригадаємо розважальні програми, такі як “Голос країни”, “Маст гоу он”, “Пекельна кухня”, “Лото-забава”, “Мамо, я одружуюсь?”, “Міняю жінку” тощо. Наведені програми відповідають характеристикам, названим вище.

Досліджуючи гру, деякі вчені-психологи дотримуються думки, що людям потрібна гра для самореалізації [2; 9]. Суб'єкт, який не зміг себе проявити в житті, в грі може подолати цю неповноцінність. Це стосується задуму розважальних програм – реаліті шоу. Можемо зробити висновок, що однією із ознак популярності телевізійних програм розважального жанру є потреба аудиторії.

Серед наукових досліджень мотиву гри існує теорія функціонального задоволення, тобто задоволення від самої дії незалежно від результату. Автором є К. Бюллер, який вважає, що діяльність людини генерується принципом задоволення або насолоди [8]. До цієї гіпотези підпадають розважальні програми “Вечірній квартал”, “Світське життя з Катериною Осадчею”, “Орел і решка”, “Зіркове життя” та ін.

Комерціалізація телеканалів спровокувала конкуренцію між собою та боротьбу за аудиторію. Варто зазначити, що тривалість розважальних телевізійних програм зазнала змін у сторону збільшення. Складаючи сітку мовлення на українському телебаченні до уваги бралось співвідношення часу трансляції та інтереси глядацької аудиторії. Відповідно до цього з’явилися програми ранкові, денні, вечірні, тобто класифікували їх за часом виходу в ефір.

Результат дослідження показав, що розважальні програми на українському телебаченні можна класифікувати за віком глядацької аудиторії: молодіжна (підлітки й молодь до 35 років) та старші (за 35 років). Ці розважальні програми відрізняються між собою стилем, манерами ведучих, мовою подання інформації (наприклад, у молодіжних програмах багато вживається слінгів).

Більш старша глядацька аудиторія полюбає родинне шоу, наприклад “Міняю жінку”. Це українська адаптація британського реаліті-шоу *Wife Swap*. Програма вперше вийшла в ефірі 8 березня 2010 року. Це поєднання реаліті-шоу й документального кіно. Цей проект став справжнім проривом в реаліті-світі українського телебачення. Тут немає жодних підставних артистів, декорацій, заготовок, жодного моделювання ситуації. Все – справжнє. Звичайні люди, звичайні сім’ї. За умовами формату – дві сім’ї міняються на тиждень дружинами (мамами).

Які саме родини будуть мінятися дружинами, визначають творці програми. Здебільшого для обміну обирають контрастні сім’ї: з різним соціальним станом, світоглядом, різним способом життя, поглядами на виховання дітей, харчування, відпочинок тощо.

Проаналізувавши зміст телепрограм ми виділили спільні ознаки-характеристики, за якими можна об’єднати їх у єдиний жанр – розважальні:

1. Легкість змісту сценарію на сприйняття глядачем.
2. Дух змагання, співпереживання, залучення глядача до участі (смс-голосування, дзвінки у студію, участь у конкурсах тощо).
3. Задоволення глядача від перегляду, релаксація фізичних сил.
4. Видовищність програми.
5. Креативність способу реалізації змісту програми.
6. Інноваційність, несхожість між собою в організації проведення.
7. Індивідуальні особливості ведучого, його популярність й відомість.

Розважальний жанр телевізійних програм посів чільне місце в ефірі майже кожного українського телеканалу. Для дослідження ми обрали телепрограми, які пропонував нашим глядачам канал “Студія 1+1” протягом 2012 року.

Розважальні програми за змістом поділяються на пізнавальні, інтелектуальні, музичні, ігрові-змагальні, шоу, розмовні, гумористичні, перевтілення, реаліті, інтерактивні, кулінарні, спортивні. Різноманіття телевізійних програм розважального жанру

можна пояснити такими відмінностями: тематикою змісту, структурою організації та проведення програми, відмінність у побудові бесіди з гостями у студії та контингентом гостей, які різняться видом своєї діяльності. Бувають випадки, що запрошені гості беруть участь не в одній розважальній програмі, але бесіду з ними будують відповідно до тематики. Тому одну й ту ж людину ми можемо почути в кулінарному шоу, музичному, реаліті або перевтілення.

За періодичністю телевізійні програми поділяють на: щоденні, щотижневі передачі. Серед щоденних телепрограм можна назвати “Сніданок з 1+1”.

Щотижневі програми, що виходять в ефір у вихідні дні – це “Голос країни”, “Міняю жінку”, “Пекельна кухня”, “Багаті теж плачуть”, “Лото-забава”, “Мій зможе -2”, “Світське життя з Катериною Осадчею”.

Наведемо результати нашого дослідження із вивчення заповненості телевізійного ефіру розважальними програмами станом на жовтень 2012 рік (Таблиця).

Таблиця

Заповненість телеефіру розважальними програмами каналу
“Студія 1+1” станом на 2012 рік

Назва програми	Тип жанру	Періодичність виходу за тиждень	Добовий час виходу в телеефір
Мамо, я одружуюсь?	реаліті-шоу	щотижня	вечір
Чотири весілля-4	реаліті-шоу	щотижня	вечір
Багаті теж плачуть	шоу	щотижня	вечір
Світське життя з Катєю Осадчею	шоу	щотижня	вечір
Давай, до побачення	реаліті-шоу	щотижня	вечір
Обмін жінками	реаліті-шоу	щотижня	вечір
На ножах	кулінарне шоу	щотижня	вечір
Лото-забава	шоу	щотижня	ранок
Я люблю Україну	шоу	щотижня	день
Голос країни	музичне шоу	щотижня	вечір
Пекельна кухня	кулінарне шоу	щотижня	вечір
Мій зможе-2	шоу	щотижня	вечір
Операція “Краса”-2	реаліті-шоу	щотижня	вечір

Як бачимо з аналізу, вибір розважальних програм достатній. Періодичність їх виходу така, що кожного дня транслюється 2–3 телевізійні програми розважального жанру. Програми, які віднесено до щотижневої трансляції, виходять не в один день, одні по вівторках, інші – по четвергах, ще інші – у суботу. Але більшість їх припадає на вихідні дні. Щодо добового часу, то перевагу надають вечірньому часу.

Аналізуючи періодичність виходу розважальних телепрограм, зазначимо, що перевагу віддають щотижневим програмам. Це пояснюється тим, що в ефір вони виходять у вихідні дні і зручний (не пізній) для глядача час. Рейтингові щотижневі програми є

змістовними, видовищними, з непередбаченим результатом, зі змінами умов проведення, а інколи і з сюрпризами, постійний зв'язок із глядацькою аудиторією. Інноваційні підходи до проведення розважальних програм піднімають їх рейтинг. Окрім того, інтерес до таких програм підтримує щоденна реклама, анонс тощо.

Ми з'ясували, що загальний час мовлення телевізійного каналу “Студія 1+1” на час нашого дослідження (жовтень 2012 року) за тиждень становив 158 годин ефіру. Із них загальний час мовлення розважальних програм – 56 годин або 35, 4 % від кількості загального мовлення, якщо загальну кількість мовлення взяти за 100 %.

Досліджуючи проблему функціонування розважальних телепрограм, ми встановили, що канал “Студія 1+1” у змісті перегляду телепрограм розважального жанру використовує не лише українського виробництва програми, але й куплений формат в інших країнах. Ми звузили предмет дослідження і зупинилися на розважальних програмах вітчизняного виробника.

Як виявилось у ході дослідження розважальні програми в ефірі створюють конкуренцію між собою, транслюючи одразу в один час 2–3 програми на різних телеканалах. Така ситуація, на нашу думку, стимулює авторів програм та власників каналів створювати якісний продукт, який зможе “захопити” увагу глядача. Щодо телеканалу “Студія 1+1”, то він один із перших телевиробників, хто перейшов на цілодобову трансляцію (у 2005 році) і це сприяло його популярності. Для зручності переглянути свої улюблені програми телеканалу “Студія 1+1” сьогодні глядач може в режимі онлайн. “Студія 1+1” має можливість експортувати проекти власного виробництва у зарубіжний телевізійний простір. Тепер українські розважальні програми показують проведені російські телевізійні канали “Пятница”, “СТС”, “Россия”.

Порівнюючи типи розважальних телевізійних програм, наведемо такі приклади. У 2013 році на каналі “Студія 1+1” було розпочато українську версію кулінарного розважального шоу суперпопулярного американського формату “Hell’s Kitchen” “Пекельна кухня” (третій сезон).

Це змагання характерів, амбіцій і кулінарних шедеврів, початківців кухарів і професіоналів кулінарної майстерності за перемогу та головний приз у розмірі 500 000 грн. Реаліті-шоу “Hell’s Kitchen” виходить на телеканалі “Fox” з 2005 року – зараз в ефірі 8-й сезон проекту. Шоу користується неймовірною популярністю, а його ведучий – шотландський ресторатор Гордон Рамзі (Gordon Ramsay) – вже став легендарною особистістю у США. Саме завдяки його різким висловам на адресу учнів Кухня називається пекельною.

Щосуботи на каналі “Студія 1+1” виходить гумористичне талант-шоу “Розсміши коміка”. Взяти участь у шоу може кожен, тому це телевізійне шоу можна вважати шоу талантів. У структурі шоу: учасник, ведучий, члени журі, глядацька аудиторія. Розмова ведеться між учасником, ведучим, членами журі (“трикутник”). Режисер – М. Комаровський. Розпочалося у 2011 році, знято чотири сезони, станом на травень 2013 транслюється п'ятий. Ведучим шоу є Д. Шепелев. Члени журі: Є. Кошовий, В. Зеленський. У першому і другому сезонах були: В. Зеленський і М. Галустян.

Учаснику потрібно завітати у визначений день на кастинг і вдало його пройти. Після цього учасник запрошується на сцену. Мета учасника — змусити членів журі засміятись або хоча б посміхнутись. Це зробити необхідно протягом однієї хвилини. Якщо йому це вдається, він “виграє” одну тисячу гривень. Далі він має право або продовжити участь, або забрати гроші.

Якщо учасник обирає продовжити гру, в нього є наступна хвилина, щоб розсмішити чи змусити посміхнутись коміків. Якщо йому це вдається, він “виграє” п’ять тисяч гривень. Якщо ні, він залишається ні з чим. Наступною межею є десять тисяч гривень, далі двадцять тисяч гривень, після чого можна заробити п’ятдесят тисяч гривень. Якщо учасник програє на будь-якому з цих етапів, він втрачає кошти. Гроші виплачуються відразу, безпосередньо на місці події.

Типологію розважальних програм можна відстежити за такими критеріями:

- рейтингові показники програми;
- довготривалість проекту в ефірі;
- охоплення різнопланової глядацької аудиторії;
- емоційний вплив на глядацьку аудиторію;
- видовищність розважальної програми;
- залучення глядача до участі (смс-голосування, дзвінки у студію, участь у конкурсах тощо);
- рівень професіоналізму команди, що створювала телепродукт.

Отже, аналіз інформаційних джерел показав, що тема нашого дослідження є актуальною, маловивченою в Україні.

Українські телевізійні розважальні програми зайняли відповідну нішу в телевізійному просторі. Їх типи різноманітні й об’єднують глядацьку аудиторію різну за віком та статтю. Популярність програм пояснюють соціальні потреби населення.

Розважальність у телепрограмах представлена такими елементами: азартом-змаганнями, розвагами, релаксуючим змістом, ескейпізмом (відволікання від реальності), тимчасовим перевтіленням (вживанням в образ), розкриттям таємниць із життя зірок (сенсаціями), задоволенням, комфортом.

Список використаної літератури

1. Акинфиев С. Н. Развлекательная составляющая современного российского телевидения [Электронный ресурс] / Сергей Николаевич Акинфиев // Медиаскоп. – М., 2008. – Вып. 2. – Режим доступа: <http://mediascope.ru/node/230>. – (05.12.14). – Назва з екрану
2. Вакурова Н. В. Типология жанров современной экранной продукции : учебное пособие / Наталья Николаевна Вакурова, Лев Иванович Московкин. – М. : Издательство Московского университета, 1997. – 384 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2007. – С. 364.
4. Гоян В. В. Типові та жанрові особливості інформаційної телепрограми : посіб. для студ. Ін-ту журналістики / Віта Володимирівна Гоян. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2001. – 53 с.
5. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник / Володимир Йосипович Здоровега. – Львів : ПАІС, 2004. – 268 с.

6. Лизанчук В. Жанри радіожурналістики [Електронний ресурс] / Василь Лизанчук // Телевізійна й радіожурналістика / [зб. наук.-метод. праць]. – 2005. – Вип. 6. – С. 3–13. – Режим доступу: <http://www.franko.lviv.ua/faculty/jur/vypusk6/end4.htm>
7. Карпенко В. О. Журналістика: основи професійної комунікації / Віталій Опанасович Карпенко. – К. : Нора-прінт, 2002. – 348 с.
8. Різун В. В. Теорія масової комунікації : підруч. для студ. галузі 0303 “Журналістика та інформація” / Володимир Володимирович Різун. – К. : ВЦ “Просвіта”, 2008. – 260 с.
9. Шальман Т. М. Жанрові діалогічні форми сучасного українського телебачення: дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Тетяна Михайлівна Шальман. – К., 2006. – 212 с.

Стаття надійшла до редколегії 25.10.14

Прийнята до друку 27.11.14

GENRE FEATURES OF THE ENTERTAINMENT PROGRAMMES ON THE UKRAINIAN TV

Yulia Shcherbyna

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Melnikova Str., 36/1, 04119, Kyiv, Ukraine,
e-mail: pr.by.yulia@gmail.com*

It has been studied features of entertaining TV show on Ukrainian channel, singled out the factors which cause the effectiveness of their functioning in informational space, has been realized the classification of various typical entertaining show and their signs. It has emphasized that entertaining television today filled the broadcasting air, and increases interest of the audience to entertainment. In consequence of analysis of television programs has been highlighted common features, that united them in a single genre - entertainment. It's easy content script to viewer perception, the spirit of competition, compassion, attraction audience participation (SMS voting, studio call, contests, etc.), viewing pleasure, relaxation physical strength, spectacular performance, creative way of implementing the program content, innovation, difference between them in the organization, individual features of leading, his popularity. It was noted that the typology of entertaining programs can be tracked on the following criteria: ratings of programs, duration of the project, coverage different audience, and emotional impact on the audience, spectacular performance of entertaining program, involving audience participation (SMS voting, call the studio, contests, etc.). Ukrainian television entertaining programs have taken appropriate niche in the informational space.

Key words: television programme, entertainment genre, Ukrainian television, types of entertainment programmes classification.